

УДК [81'37:82.1(73)]:81'42

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2023-1-8>**ДЕЙКТИЧНИЙ ПРОСТІР АМЕРИКАНСЬКОГО ПОЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ**

Поторій Наталія Володимирівна,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри англійської філології та світової літератури
імені професора Олега Мішукова
Херсонський державний університет
nataliapotori@ukr.net
orcid.org/0000-0002-4181-6829

Кіщенко Юлія Володимирівна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри англійської філології та світової літератури
імені професора Олега Мішукова
Херсонський державний університет
yuliyavlad360@gmail.com
orcid.org/0000-0002-0899-7322

Статтю присвячено способам аналізу поетичних творів крізь призму функціонування дейктичних одиниць, що пов'язані зі змістом тексту, підпорядковані йому, й безпосередньо виступають показниками індивідуального стилю автора та дозволяють сприймати поетичний текст як певну реальність. Автори підкреслюють, що саме поетичний текст дозволяє у найбільш повній мірі розкрити приховані смисли мовних одиниць, зокрема, тих, що виступають дейктичними маркерами.

Простежено історичну еволюцію поняття "дейксис"; встановлено, що воно означає вказівку на значення або функцію мовної одиниці, що виражається лексичними та граматичними засобами. Особливу увагу зосереджено на потенціалі займенникових одиниць, як дейктичних знаків, виступати засобами референції. Висловлено думку, що на відміну від когнітивного підходу, який зорієнтований на розробку моделі репрезентації знань, втілених у категорії займенника у поетичному тексті, семіотичний підхід спрямований на пояснення процесу створення смислу й нових значень з урахуванням знакової природи займенника.

Автори доводять, що в поетичному тексті простір може зужуватися чи розширюватися за баченням автора для найбільш точної реалізації задуму. У тексті присутній графічний простір, якому властива, передусім, реальність, а також семантичний простір з підтекстами та алюзіями. Однією з найважливіших функцій художнього простору видається вказівка на локалізацію персонажів. Вона втілюється в основному через функціонування вказівних займенників (this, that, these, those).

Стаття наголошує на тому, що в поетичному мовленні простір виступає ключовим чинником творення художності. У поезії простір окреслюється завдяки зверненню до географічних об'єктів, а також через розташування осіб і предметів.

Вказівні слова, а саме, займенники, відносяться до головних знаків мови, за якими ідентифікуються просторові та часові орієнтири, визначаються події та персонажі у поетичному тексті.

Ключові слова: дейктичні одиниці, індивідуальний стиль автора, дейктичні маркери, графічний простір, семантичний простір, часові та просторові орієнтири.

DEICTIC SPACE OF AMERICAN POETIC SPEECH

Potorii Nataliia Volodymyrivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Philology and World Literature
named after Professor Oleg Mishukov
Kherson State University
nataliapotori@ukr.net
orcid.org/0000-0002-4181-6829

Kishchenko Yuliya Volodymyrivna,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
The Head of the Department of English Philology and World Literature
named after Professor Oleg Mishukov
Kherson State University
yuliyavlad360@gmail.com
orcid.org/0000-0002-0899-7322

The article is devoted to methods of analyzing poetic works through the prism of the functioning of deictic units that are related to the content of the text, subordinate to it, and directly act as indicators of the author's individual style and allow perceiving the poetic text as a certain reality. The authors emphasize that it is the poetic text that allows the most complete disclosure of the hidden meanings of language units, in particular, those that act as deictic markers.

The historical evolution of the concept of "deixis" is traced; it is established that it means an indication of the meaning or function of a linguistic unit expressed by lexical and grammatical means. Special attention is focused on the potential of pronouns, as deictic signs, to act as means of reference. The opinion is expressed that, unlike the cognitive approach, which is focused on creating a model of knowledge representation embodied in the category of a pronoun in a poetic text, the semiotic approach is aimed at explaining the process of creating a sense and new meanings, taking into account the symbolic nature of the pronoun.

The authors prove that the description of space in a poetic text has its own specificity: it can be narrowed or expanded according to the author's vision for the most adequate realization of their intention. The text has a graphic space characterized by reality, as well as a semantic space with subtexts and allusions. One of the most important functions of the artistic space seems to be the indication of the characters' location. This function is implemented mainly with the help of demonstrative pronouns.

Thus, indicative words, pronouns in particular, belong to the key language signs that indicate the spatial and temporal coordinates of the poetic text. In addition, deictic words perform the function of concretizers of the action's duration in time and space dimensions.

Key words: *deictic units, author's individual style, deictic markers, graphic space, semantic space, temporal and spatial reference points.*

Вступ. Особливістю лінгвістики останніх років є дослідження мови у рамках функціонального аспекту, зокрема, при вивченні її категоріальних одиниць, що сприяє дослідженню не лише внутрішньої структури тексту, а й номінативних одиниць різних рівнів, з яких він складається. При аналізі дейктиків увага мовознавців (Green (1997), Lyons (1985), Stockwell (2002), Бабушко (1998), Бистров (2015), Гуменюк (2012), Мартинюк (2004), Петренко (2008), Терехова (1998)) концентрувалася на їхній функціональній специфіці та манері прояву у мовній системі загалом, а також у прозовому та поетичному текстах. За нашими спостереженнями, саме поетичний текст дозволяє у найбільш повній мірі розкрити приховані смисли мовних одиниць, зокрема, тих, що виступають дейктичними маркерами. Саме у поезії роль займен-

никових та прислівникових слів полягає в адекватному тлумаченні категорій простору і часу. Тож, **актуальність** теми дослідження мотивована необхідністю розробки напрямків і прийомів аналізу художнього простору і часу, зокрема, крізь призму функціонування дейктичних одиниць, що пов'язані зі змістом тексту, підпорядковані йому, і безпосередньо виступають показниками індивідуального стилю автора та дозволяють сприймати поетичний текст як певну реальність. **Об'єктом дослідження** виступають вказівні слова (дейктики). **Предмет вивчення** становлять властивості функціонування дейктичних одиниць при актуалізації художнього простору і часу в американській поезії. **Метою статті** є розкриття форми, значення і ролі художнього простору і часу через функціонування дейктичних маркерів. **Завдання** полягають

в інтерпретації поняття “дейксис”, розгляді основних його видів і функцій та у дослідженні особливостей актуалізації художнього часу і простору поетичного тексту з урахуванням функціонування дійктичних одиниць.

1. Поняття “дейксис”. Поняття “дейксис” виникло ще в ту епоху, коли лінгвістика не виокремлювалася у самостійну науку. Древні мудреці були першими, хто звернув увагу не лише на норми усного мовлення, а й на самострій людської мови. Термін дейксис у лінгвістичній науці є вказівкою, яка що виражається лексичними та граматичними прийомами й засобами (Levinson, 2004: 97).

Сьогодні налічується немало критеріїв до формулювання значення дейксису як різнобічного лінгвістичного явища. Однією з основних функцій займенників є дійктична, тобто вони є своєрідними знаками, що відсилають до того акту мовлення, в якому використовуються. Під дейксисом розуміють вказування на такі елементи ситуації, як мовець, співрозмовник, час і місце тощо (Stockwell, 2002: 43). У широкому розумінні дейксис вказує на розташування, послідовну зміну станів чи явищ, курс руху предметів, подій, індивідів, про які йдеться, з огляду на їх кореляцію з місцем та часом, що задається актом мовлення, за участю одного мовця і хоча б одного слухача. Вузько дейксис розуміється як точка відліку, центральний фокус тексту, залежно від якого визначається дія, індивід або об’єкт (Lyons, 1975: 66-86). Іншими словами, дейксис інтерпретують як засіб ідентифікації контексту, представленого точками відліку “тут-зараз-я”, виокремлені К.Бюлером (Buhler, 1990).

Сучасна мова дозволяє не лише знатися на предметах та феноменах, а й знаходити логічну спорідненість між ними. Тому можна стверджувати, що дейксис є засобом використання мовних знаків, трактування яких підпорядковується фізичним параметрам комунікації, тобто її учасникам, часу і місцю. К.Бюлер вивчає дейксис як позначку часових і просторових контекстуальних параметрів і виокремлює три ключові види дейксису: контекстуальний, видимий та дейксис уявлення (Buhler, 1990). Контекстуальний (анафоричний) дейксис вказує на слово або словосполучення, що використовувалося у мовленні давніше. Видимий дейксис визначає те, що є у полі зору мовця зараз. Дейксис уявлення проектується на те, чого не бачить мовець і про що раніше не згадувалося. Проте такий дейксис вказує на повідомлення, що вже відоме співбесідникам на основі їх обізнаності предметом чи явищем, про які йдеться (Buhler, 1990).

Науковий підхід Р.Лакоффа, дозволяє типізувати дейксис як дискурсивний, темпорально-локальний та емоційний. Перші два є широкоживаними типами у лінгвістичній науці. А поява емоційного дейксису пояснюється недотриманням мовцем закономірностей функціонування дійктичних одиниць під впливом емоцій (Lakoff, Turner, 1989: 30).

У розумінні Дж.Лайонза дейксис є універсальною категорією, яка є дієвою на всіх мовних рівнях. Науковець трактує дейксис як локацію та ідентифікацію індивідів, об’єктів, процесів, подій, про які йдеться або до яких адресують (Lyons, 1975: 66–86).

Схожим є і підхід Ч.Філмора, який вбачає у дійктичних одиницях мови такі граматичні і лексичні одиниці, що сприяють у певному соціальному контексті визначити учасників акту спілкування, їхнє розташування у просторі й часі (Fillmore, 1985: 222). Принциповим фактом є те, що дейксис відображає позицію, точку зору споглядача.

2. Функціонування дійктичних одиниць в американській поезії. Ми схилиємося до думки, що на відміну від когнітивного підходу, який зорієнтований на розробку моделі репрезентації знань, втілених у категорії займенника у поетичному тексті, семіотичний підхід спрямований на пояснення процесу створення смислу й нових значень з урахуванням знакової природи займенника.

Враховуючи класифікацію Ч. Пірса за типом зв’язків між предметною формою знака і об’єктом, що вона позначає, всі знаки диференціюються як: 1) *іконічні*, що мають природну подібність з об’єктом, до якого вони відносяться; 2) *знаки-індекси*, що утворюються на основі відношення суміжності; 3) *знаки-символи*, засновані на умовній угоді про зв’язки між означуваним та тим, що означає (Atkin, 2022: 1).

Займенники класифікуються як слова, що функціонують як індексальні знаки, значення яких співвідноситься з окремим об’єктом та з почуттям індивіда, що їх використовує, такі займенники реалізують експресивне призначення, вони відображають внутрішню суть адресанта. Тому немає жодних підстав вважати, що займенники *I, you, we, this, that* є субститутами іменників, бо вони вказують на речі точно і прямо. Так, наприклад, використання займенника першої особи *we* у поетичному тексті вказує на те, що комунікатор має на увазі себе і ще когось, хто є поряд з ним, або й цілу групу осіб.

Коли мовець підсвідомо має намір змусити слухача зосередитись на співвідношенні між своїми думками й об’єктом, він уживає

займенники *this* або *that*, що перетворюються на індексальні знаки задля кращого чуттєвого і зорового сприйняття предмета чи явища. Використання займенників *this* і *that* у такому випадку не завжди пов'язане з відчуттям адресата у момент мовлення, а й з існуванням об'єкта, що маркований цим займенником, у сфері досвіду, пам'яті, уявлення, інших відчуттів.

Присвійні займенники *my, mine, our, ours, your, yours, his, her, hers, its, their, their*, наприклад, вважаються знаками-індексами, бо вони здатні ідентифікувати володаря або власника.

Щодо зворотних займенників (*myself, yourself, yourselves, herself, himself, itself, ourselves, themselves, oneself*), слід зазначити, що в них відсутнє чітке розмежування семантичного ознак. Вони вказують на те, що дія, виражена дієсловом у конкретному контекстуальному середовищі, не спрямована на певний об'єкт, а повертається на суб'єкт чи навіть переходить його простір, тобто ці займенники формують сферу того суб'єкта, який вони ідентифікують, й не впливають на інші об'єкти.

Іконічність також є характерною рисою займенників як мовних знаків. У поезії вона виявляється, по-перше, через порядок використання займенників (*you and I*), по-друге, у частому вживанні займенника *I*, що своїми зовнішніми обрисами копіює цифру 1 (один), і символізує самотність або ж індивідуальність. У цьому прикладі спостерігаємо співзвучність змісту і форми дейктичного знака, де ключовим виступає зміст, бо він окреслює форму, що впливає у результаті його саморозвитку.

Знаки-символи використовуються для передачі абстрактного змісту. Вони не мають природного зв'язку з позначуваними об'єктами. Це штучні, умовні знаки (Штерн, 1998: 131). Так, у поетичному тексті часто зустрічається використання поряд двох займенників *you and I* або *you-i, he and she*. Таке використання займенників мислиться як символ єднання, сили, могутності, продовження роду тощо.

У поетичному тексті дейктичні характеристики займенників вказують на те, що вони можуть як указувати на об'єкт або особу, так і замінити певні ситуації, тобто орієнтувати у просторі й часі, відновлювати та ідентифікувати події. Таким чином, займенники втілюють не лише результат аналогового, але й наративного (параболічного) мапування (Белехова, 2004: 169-177, 181-185). При цьому образ дейктичного маркера і тієї інформації, що за ним стоїть, формується у свідомості як кожного окремого індивіда, так і національної спільноти. Так, наприклад, постійне

вживання займенника жіночого роду (*she*) на позначення образу природи в американській поезії, дає можливість асоціювати природу з жінкою. І таким чином стереотипні образи стають знаковими.

При висвітленні проблеми аналізу дейктичних одиниць у поетичному тексті ми вважаємо доцільним звернутися до тих елементів, завдяки яким фіксується низка контекстуально обумовлених понять і значень. Зважаючи на те, що у нашому дослідженні основна увага зосереджена на особливостях реалізації функціональної семантики займенників, ми маємо на меті шляхом розкриття повного смислу займенникових слів реконструювати цілісний образ відповідного об'єкта чи предмета, позначеного номінативними одиницями, що аналізуються. Так, розглянемо один із поетичних текстів Е.Камінгса "plato told" – "Платон казав": *plato told / him: he couldn't / believe it (jesus / told him; he / wouldn't believe / it) lao / tsze / certainlt told him, and general / (yes / mam) / Sherman; / and even / (believe it or not) you / told him: I told him; we told him / (he didn't believe it, no / sir) it took / a nipponized bit of / the old sixth / avenue / el; in the top of his head: to tell / him* (Cummings, 1944).

Семантичний аналіз поетичного тексту дозволяє стверджувати, що займенник *he*, який у невеликому за обсягом тексті зустрічається 10 разів, набуває не лише статусу граматичної одиниці (займенник третьої особи однини чоловічого роду). Смисловий обсяг займенника *he* у цьому поетичному тексті передбачає, окрім граматичних характеристик, додаткове семантичне навантаження, що передає суть займенникового слова. Через займенник *he* впізнають солдата американської армії (особу чоловічої статі). Для відображення всього арсеналу значень займенника *he* у наведеному поетичному тексті звернемося до основних понять когнітивної лінгвістики, зокрема, до категоризації. Це когнітивно-семантична теорія систематизації значень слів у мовні й свідомості носія мови, що здійснюється у межах сформованої у його свідомості наївної картини світу (Штерн, 1998: 159-160). Аналіз поетичного тексту сприяє виокремленню у структурі займенника *he* мінімізованого типізованого знання, що становить ядро (прототип), навколо якого розміщені семантично споріднені слова, що, відповідно, належать до периферії як "менш прототипові", вторинні, похідні значення. При цьому, між основними та периферійними значеннями займенникової одиниці існує ланцюжковий зв'язок та семантична єдність. Найбільш прототиповим образом, який позначається займенником чоловічого роду *he*,

є ЧОЛОВІК, ДРУГ, КОХАНИЙ, БРАТ. Менш прототиповими вважаємо значення БОГА АНІМУСА, ЧОЛОВІЧОГО НАЧАЛА, і найбільш віддаленими компонентами семантичної структури є ГЕРОЙ, ВОЇН.

Така семантична структура займенника є результатом індивідуально-авторської інтерпретації поетичного тексту. У нашій роботі індивідуально-авторська картина світу досліджується в межах виділення займенникових одиниць, які вважаються ключовими словами, що виражають певний смисл і слугують для втілення основного змісту тексту.

У контексті нашого дослідження ми звертаємо увагу на роль дейктичних елементів у створенні композиції поетичного тексту, яка окреслюється у комбінації займенника з дієсловом. У деяких текстах образ персонажа може розкриватися одночасно у першій особі (*I*) й у третій особі (*he/she*). Наприклад, у містичній поезії Е.Робінсона “Luke Havergal” (Robinson, 1896), яка сприймається як монолог померлої коханої героя, що звучить як веління рухатися слідом за нею. У першому і четвертому куплеті героїня згадує про себе у третій особі (*she will call*), натомість у третьому куплеті – вжито займенник першої особи (*I come to tell you*). Така почергова зміна третьої й першої особи корелюється зі зміною теперішнього та майбутнього часу. При такому переході мають місце певні авторські показники. Крім того, переходи від третьої особи до першої, а потім знову до третьої відображають композиційну організацію ліричного поетичного тексту. Займенникові одиниці у цьому випадку виконують роль фрейму. Те саме бачимо і тоді, коли у кінці чи на початку поетичного тексту автор раптом апелює до другої особи, хоча у самому тексті не спостерігаємо вживання займенника *you*.

У поезії А.Макліша “You, Andrew Marvell” (MacLeish, 1930) автор звертається до знамого поета Е.Марвела, у творах котрого розкривається проблема швидкого бігу часу, вживаючи займенник другої особи *you* у назві вірша. Далі у самому поетичному тексті особі займенники взагалі відсутні. Позаяк цю поезію можемо розуміти не лише як відчуття перебігу часу, а й як прихід старості, автор, певно, не бажає бути співучасником цієї пригоди. І тому брак особових займенників у запропонованому поетичному тексті пояснюється дистанціюванням автора. Отже, дейктичні одиниці, що містять найбільш значущу, ключову інформацію, локалізуються автором у тексті там, де їх найпевніше можна помітити, зокрема, у заголовку, у першому рядку тексту та наприкінці.

У тексті простір, як правило, окреслюється завдяки зверненню до географічних об'єктів, а також через розташування осіб і предметів.

У поетичному тексті обриси простору мають свої ознаки. Простір може бути обмеженим або, навпаки, розширеним за баченням автора для відповідної реалізації його замислу. Тексту властивий графічний простір, що співвідноситься, передусім, з реальністю, а також семантичний простір, який містить підтексти, алюзії.

Художній простір американської поезії розкриває одну з найважливіших функцій – вказівку на місцеперебування персонажів, що актуалізується через вживання вказівних займенників, інколи особових, заперечних тощо. В окремих прикладах зафіксовані номінативні одиниці на позначення простору або часу, завдяки яким можна уявити місце, з якого ведеться оповідь у поетичному тексті. Вагома роль тут належить вказівним займенникам *this, that, these, those*. Так, А. Макліш у своїй поезії “Empire Builders” у ролі куратора музею проводить оглядову екскурсію. Вказівний займенник *this* допомагає зрозуміти, що автор веде розповідь з тієї локації, де відбувається подія. [...] / *This is Mister Harriman making America* / [...] / *This is Commodore Vanderbilt making America* / [...] / *This is J.P. Morgan making America* / *This is Mister Mellon making America* / [...] / *This is the Bruce is the Barton making America* / [...] (MacLeish, 1933).

Вказівний займенник *this* у цьому випадку вказує як на місце епізоду, так і на час. Його багатократне згадування відтворює повторюваність події, що змальовується, наголошуючи у такий спосіб на її пересічності. Час при цьому зупиняється, бо він відтворений не через дійство, що еволюційно прогресує, а крізь призму циклічного копіювання одного явища. У нашому прикладі таким є займенник *this*.

Вказівні займенники, що виступають у поетичному тексті показниками осягання його семантичного простору, сприяють у формулюванні поняття «хронотоп». Розглянемо фрагмент з наступного поетичного тексту: *Those hours when happy hours were my estate, / Entailed, as proper, for the next in line, / Yet mine the harvest, and the title mine – / Those acres, fertile, and the furrow straight* (Millay, 1941). У наведеному фрагменті дейктик *those* у комбінації з іменниками на позначення часу (*hours*) і простору (*acres*) ідентифікує хронотоп, який є суттєвим для реалізації авторського задуму. Завдяки вживанню вказівного займенника у множині, авторка створює відчуття віддаленого простору. У випадку відсутності займенника *those* відчуття розлогого простору втрачається. Таким чином, вказівні

займенники у поетичному тексті функціонують у просторово-зображальну значенні.

Суттєвою відмінністю між вказівними займенниками *this/these* і *that/those* у поетичному мовленні є те, що займенник *this/these* ідентифікує об'єкти зовнішнього простору, які сприймаються у момент мовлення, натомість займенник *that/those* вказує на об'єкти, що наявні в пам'яті чи уявленні.

Висновки. Таким чином, новий погляд на феномен дейксиса припускає його виокремлення як універсальної категорії, що ідентифікується на всіх рівнях мови і слугує для визначення учасників мовленнєвого акту, на ступінь віддаленості об'єкта, про який йдеться, на часове обмеження факту чи події, про яку повідомляється.

Дейктичні одиниці в американських поетичних текстах виконують роль вказівок та орієнтирів у просторі і часі. У розглянутих нами поетичних текстах форми, зміст і функції художнього простору переважають над часовими. У поетичному мовленні простір і час є ключовими чинниками продукування художності, що сприяють розпізнаванню внутрішнього світу героя, інтенсифікують уяву читачів. Дейктичні одиниці, а саме, займенники, належать до першорядних мовних знаків, які ідентифікують просторові та часові елементи поетичного тексту, характеризують та відновлюють минулі події, змальовують персонажів, реалізують функцію конкретизаторів тривалості дії у просторових і часових параметрах. Вони містять згорнуту інформацію, імпліцитно чи експліцитно виражену у певному контексті, а тому отримують семантичне навантаження. І оскільки в поетичному тексті займенники мають багатозарову семантичну структуру завдяки різним факторам (контекстуальному оточенню, сполучуваності з іншими номінативними одиницями, інтертексту, зв'язкам, що мотивовані змістом поетичного тексту), вони, виступаючи мовними знаками, є інформативно значущими і виявляють здатність актуалізувати індивідуальні замисли автора.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бєлєхова Л.І. Словесний образ в американській поезії: лінгвокогнітивний аспект. Херсон: Айлант, 2004. 376 с.
2. Штерн І.Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики: енциклопедичний словник. Київ: Артєк, 1998. 335 с.
3. Atkin Albert. Peirce's Theory of Signs. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/peirce-semiotics/?ref=superjump>
4. Fillmore Ch. Frames and the semantics of understanding. *Quaderni di Semantica*. 1985. № 6 (2). P. 222–2.
5. Green K. The shifting origo and the deictic centre of orientation. *Language and the Subject*. Amsterdam (Atlanta): GA, 1997. P. 87–93.

6. Lakoff G., Turner M. *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: The University of Chicago Press, 1989. 230 p.
7. Lyons J. *Deixis as a source of reference. Formal Semantics of Natural Language*. L., N.Y.: Academic Press, 1975. P. 66–86.
8. Stockwell P. *Cognitive Poetics*. London, New York: Routledge, 2002. 188 p.
9. *The Handbook of Pragmatic/ Ed. by Laurence R. Horn and Gregory Ward*. Oxford, Blackwell Publishing, 2006. URL: <https://www.felsemiotica.com/descargas/Horn-Laurence-R.-and-Ward-Gregory-Ed.-The-Handbook-of-Pragmatics.pdf>
10. *Theory of Language. The Representational Function of Language/ Karl Buhler; translated by Donald Fraser Goodwin*. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 1990. URL: https://books.google.com.ua/books?id=YQ1CAAAAQBAJ&pg=PA91&hl=uk&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false

REFERENCES:

1. Belehova L.I. (2004). *Slovesnyi obraz v Amerykanskii Poezii: lingvo-kognitivnyi aspect* [Verbal Image in American Poetry: linguistic-cognitive aspect]. Kherson: Ailant, 376 p. [in Ukrainian].
2. Shtern I.B. (1998). *Vybrani topiky ta leksikon suchasnoii lingvistyky: entsyklopedychnyi slovnyk* [Selected Topics and Lexicon of Modern Linguistics: an encyclopedic dictionary]. Kyiv: Artek, 335 p. [in Ukrainian].
3. Atkin Albert. Peirce's Theory of Signs. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/peirce-semiotics/?ref=superjump>
4. Fillmore Ch. Frames and the semantics of understanding. *Quaderni di Semantica*. 1985. № 6 (2). P. 222–2.
5. Green K. The shifting origo and the deictic centre of orientation. *Language and the Subject*. Amsterdam (Atlanta): GA, 1997. P. 87–93.
6. Lakoff G., Turner M. *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: The University of Chicago Press, 1989. 230 p.
7. Lyons J. *Deixis as a source of reference. Formal Semantics of Natural Language*. L., N.Y.: Academic Press, 1975. P. 66–86.
8. Stockwell P. *Cognitive Poetics*. London, New York: Routledge, 2002. 188 p.
9. *The Handbook of Pragmatic/ Ed. by Laurence R. Horn and Gregory Ward*. Oxford, Blackwell Publishing, 2006. URL: <https://www.felsemiotica.com/descargas/Horn-Laurence-R.-and-Ward-Gregory-Ed.-The-Handbook-of-Pragmatics.pdf>
10. *Theory of Language. The Representational Function of Language/ Karl Buhler; translated by Donald Fraser Goodwin*. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 1990. URL: https://books.google.com.ua/books?id=YQ1CAAAAQBAJ&pg=PA91&hl=uk&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. <https://allpoetry.com/poem/13587560-plato-told-by-e.e.-cummings> (accessed 26 May 2023).
2. <https://www.everseradio.com/empire-builders-by-archibald-macleish/> (accessed 26 May 2023).
3. <https://www.poetryfoundation.org/poems/43003/you-andrew-marvell> (accessed 25 May 2023).
4. <https://www.poetryfoundation.org/poems/46465/luke-haverгал> (accessed 27 May 2023).
5. <https://voetica.com/voetica.php?collection=1&poet=600&poem=3736> (accessed 27 May 2023).